

UNIUNEA EUROPEANĂ ÎN FAȚA UNOR NOI PROVOCĂRI ȘI OPORTUNITĂȚI

Prep. univ. drd. Gavrilă – Paven Ionela - Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, e-mail: Ionelapaven@yahoo.com

Rezumat:

The starting point for the article is given by the Enrique Baron Crespo's affirmation: In speeding the continental history we must respond through accelerating the communitarian history.

Pornind de la afirmația lui **Enrique Baron Crespo**, președinte al Parlamentului European în perioada 1989 – 1992, care susținea că „la accelerarea istoriei continentale trebuie să răspundem prin accelerarea istoriei comunitare”, se poate spune că la accelerarea istoriei mondiale trebuie să existe un răspuns european. Uniunea Europeană este dovada în acest sens.

Agenda UE este construită în funcție de dezvoltarea economică și politică a arenei internaționale, iar UE este unul dintre cei mai importanți jucători ai acestei arene (Tabelul 2). Există câteva arii cheie în care procesul de integrare europeană a scos la iveală tensiuni specifice: tensiunea între o uniune de state și o piață; tensiunea între elaborarea politicilor sectoriale la nivelul UE și elaborarea multidimensională a acestora; tensiunea între universul UE și mediul global.

Tabelul 2

Uniunea Europeană în economia mondială în 2003

	Japonia	Uniunea Europeană	SUA
	126,887,000	303,420,000	275,614,000
	4,6%	15,9%	12,6%
	5,45%	30,3%	15,7%

Notă: cifrele reprezintă (pe rânduri) populația, procentele din PIB-ul mondial, respectiv procentele din comerțul mondial.

Sursa: <http://europa.eu.int>

Războiul rece a fost purtat în sfera economică la fel de dur ca și în sfera politică. Sub aspect economic, finalul acestuia și emergența noilor state din Europa de Est și fost URSS înseamnă noi potențiale piețe și noi zone de inegalitate și instabilitate în economia mondială. Astfel, una din provocările la care trebuie să răspundă UE este adaptarea a ceea ce poate fi considerată o versiune depășită a managementului economic internațional, la circumstanțele noii Europe și ale noii economii mondiale¹.

¹ Dumitru Miron, *Economia Uniunii Europene*, Editura Luceafărul, București, 2004, p. 41 – 42.

UE nu trebuie văzută ca simpla expresie europeană a nevoilor economice ale membrilor săi sau ca un mecanism economic prin care statele membre devin capabile să-și îndeplinească scopurile politice, ci ca piesă de rezistență a structurilor care au modelat fundamental modelul european de producție, de distribuție și de schimb. UE poate fi astfel considerată ca generatoarea unor niveluri mai înalte de integrare economică internațională și ca facilitatoare a creșterii rețelelor și grupărilor din jurul instituțiilor comunitare. UE reprezintă un microcosmos al constrângerilor economiei mondiale, determinate de impactul diferențiat al schimbării și al dezvoltării. UE este în același timp beneficiar și prizonier al economiei mondiale². Beneficiar, pentru că: este un actor strategic al economiei mondiale; în cadrul GATT, UE este recunoscută ca fiind primul beneficiar al Rundeii Uruguay; a dezvoltat Programul Pieței Unice; a construit o rețea comercială complexă și alte aranjamente economice internaționale, o „piramidă a privilegiilor” atent controlată. Prizonier, pentru că, la fel ca și celelalte autorități naționale și regionale, UE este constrânsă de creșterea dinamică a tranzacțiilor netradiționale și de proliferarea regimurilor internaționale în noi sectoare. Astfel, UE exprimă trendurile și contradicțiile din economia mondială: pe de o parte poate fi văzută ca „**fortăreața Europei**”, folosindu-și atuurile strategice pentru a crea avantaje pentru firmele și cetățenii săi; poate fi văzută acționând **într-o manieră semi-imperială**, prin comerț și acorduri de ajutoare, pentru a coopta clienți, mai întâi dintre țările lumii a treia și apoi dintre țările din fostul spațiu socialist. Pe această bază UE formează alături de SUA și Japonia, triumphiul mondial, celebra Triadă, toate trei aflându-se într-un proces de „**cooperare competitivă**”. UE poate fi văzută în același timp și ca **vestitorul unor trenduri radical diferite** în economia mondială. Este vorba de caracterul de „stat”, este adevărat încă atipic, pe care îl capătă uniunea în relația cu economia mondială. Acesta este simultan și unul dintre elementele cheie ale ambiguității rolului și poziției UE – măsura în care UE este sau nu asemănătoare unei singure entități statale. Uniunea Europeană trebuie să-și asume responsabilitatea cu privire la provocările economice și sociale ale globalizării economice. UE este primul pas către o internaționalizare controlată. Globalizarea dă integrării europene o justificare suplimentară. Maniera cea mai eficientă pentru Europa de a face față globalizării este de a se regenera independent de globalizare³. UE se confruntă: cu transformarea naturii problemelor, cu intensificarea legăturilor între probleme și diferitele niveluri la care acestea trebuie analizate, ca și cu problema capacității de a acționa. Provocarea pentru UE este clară: menținerea autorității asupra politicilor (policy authority) într-un sistem cu o interdependență crescută, care necesită elaborarea multidimensională a politicilor structurale, flexibilitate, adaptabilitate în fața forțelor conflictuale ale mediului economic internațional. Autoritățile naționale existente vor trebui să devină din ce în ce mai asemănătoare Uniunii Europene, pentru a supraviețui în UE și pentru a profita de pe urma unei economii din ce în ce mai globalizate.

Din 1950, de la debutul construcției europene și până în prezent, au fost fixate obiective economice. Dar natura, semnificația și elanul construcției europene au fost și vor rămâne politice, propunându-și să transforme puterea, securitatea, instituțiile, adică statul. Procesul unificării europene este moștenirea pozitivă, cea mai importantă a secolului din punct de vedere al organizării politice: demonstrează că societatea omenească poate ajunge la civilizație prin mijloace pașnice și în domeniul raporturilor între state suverane, ceea ce nu s-a mai reușit niciodată în istorie⁴.

Schimbarea structurală radicală în relația state europene – sistem economic și de securitate global; apariția noilor și în cea mai mare parte fragilelor state; amenințări ale ordinii europene și punerea sub semnul întrebării a existenței instituțiilor adecvate adaptate noii situații – acesta este contextul în care s-a dezvoltat UE. Noua Europă de la începutul anilor '90 era un mozaic de ordine și dezordine, instituții și forțe, idei și autorități. Întrebarea care se naște este: constituie UE, în acest context, baza pentru instaurarea unei noi ordini în Europa? Are loc transformarea naturii statalității în Europa, procesele determinante fiind sfârșitul Războiului Rece și evoluția integrării europene.

² B. Laffan, R. O'Donnell and M. Smith, *The Political Economy of Globalization*, Macmillan Press Ltd., USA, 2000.

³ Christoph Bertram, *Mieux vaut le grand frisson que la peur*, Revue des deux Mondes, fev. 2000.

⁴ Tommaso Padoa-Schioppa, *Les enseignements de l'aventure européenne*, Commentaires, no. 87, 1999, p. 575 – 578.

Este diluată suveranitatea politică – dezvoltarea UE ca spațiu puternic integrat economic, cooperarea între regiunile învecinate din țări diferite, alterează natura granițelor naționale. Efectele se traduc în termenii relației între integrarea europeană și naționalism. Ordinea europeană de după cel de-al doilea război mondial a fost în întregime bazată pe diviziune, tocmai acest fapt făcând fezabil proiectul integrării europene. Ordinea europeană după căderea Cortinei de Fier trebuia, de asemenea redefinită. Această necesitate de redefinire, apărută concomitent cu procesul realizării Pieței Unice a fost un stimul pentru urgentarea construirii instituțiilor politice și de securitate ale UE. Ordinea internațională și politicile statale erau în criză atât în est cât și în vest. A apărut așa-numitul „**sindrom de post – Război Rece**”, „nostalgia” pentru Războiul Rece, ceea ce s-a tradus într-o „**aglomerație instituțională**” și implicit în semne de întrebare în legătură cu relevanța instituțiilor deja existente. În căutarea definițiilor pentru o nouă ordine europeană s-au făcut simțite tensiunile dintre interesele naționale și de grup, exploatate de către cei interesați în menținerea conflictelor (cazul fostei Iugoslavii și a unor țări din fostul URSS). Efectele au fost totală incertitudine în problemele politice și de securitate, răspunsuri vagi pentru conflictele etnice și regionale, și apariția tensiunilor în legătură cu ceea ce se numește „**securitatea națională**”. Antagonismele ideologice care există între gardienii suveranității naționale și avocații comunității mondiale, între dogmatismul eficienței piețelor și angajamentul în favoarea solidarității sociale, sunt transpuse la nivelul UE în războaiele de idei dintre susținătorii suveranității naționale și europeniștii convingși, între partizanii libertății private și apărătorii responsabilității publice.

UE transpune în specificitate caracteristicile politicii mondiale. UE este cea mai formalizată expresie a noilor principii ale politicii mondiale. Se poate pune întrebarea dacă Europa – cu moneda sa unică, coordonarea politicilor macroeconomice, drept comunitar, politică a concurenței condusă de Comisie etc. – nu reprezintă deja un laborator al unei noi forme de „guvernare”, care tinde spre guvernarea globală. Dacă statul mondial este o utopie, Europa este o realitate care ar putea inspira lumea întreagă în căutarea unei reconcilierii între o economie globalizată și instituțiile politice esențialmente naționale⁵. Indiscutabil, UE joacă un rol esențial ca structură în noua ordine europeană. UE nu este doar în poziția ci are datoria de a contribui la evoluția noii Europe, la consolidarea acesteia pe principiile multilateralismului și reciprocității.

Prezența UE în noua Europă este percepută totuși ca ambiguă, și aceasta din cauza a două concepte, a căror transpunere în practică este nesigură. Este vorba de **capacitatea de a acționa „carrying capacity”** – nu este sigur că instituțiile UE pot și membrii săi doresc să absoarbă transformarea multidimensională; adâncirea și extinderea integrării europene trebuie să aibă loc consecutiv sau simultan? – și de **capacitatea de mobilizare „mobilisation capacity”** – nu se știe dacă UE va putea obține de la membrii săi suportul politic și resursele necesare lărgirii, în contextul nevoilor în rapidă transformare și stringențelor economice naționale⁶. De aici apare o importantă dilemă în legătură cu capacitatea UE de a acționa și de a interacționa în politica mondială și europeană, care la rândul său se confruntă cu prăpastia dintre resurse / capacități și sarcini / așteptări. UE exprimă multe din trăsăturile politicii mondiale în acest sfârșit de secol și început de mileniu. Se luptă să exprime noi forme de identitate și de interacțiune. Se confruntă cu tensiuni între beneficiile „puterii civile” și noile cerințe ale legăturii la nivel social, politic, economic și de securitate în arena politică multidimensională. Acționează în așa fel încât să creeze în același timp un „efect de magnet”, atrăgând noi potențiali membri și un „efect de fortăreață”, care să protejeze investițiile membrilor și modul de alocare a competențelor în fața provocărilor interne și externe. Juxtapune ordinea internă negociată formal, de o considerabilă complexitate, cerințelor determinate de schimbările rapide și uneori convulsive din politica mondială și din arena europeană.

Importanța economică a UE determină și influența sa politică. Statele își stabilesc cu dificultate politicile economice sub privirea vigilentă a piețelor economice și financiare globalizate și caută un nou sens strategic pentru a se defini după Războiul Rece. În aceste condiții, UE este

⁵ Erik Izaralewicz, *Etats – nations et mondialisation*, Revue des deux mondes, feb. 2000.

⁶ B. Laffan, R. O'Donnell and M. Smith, *The Political Economy of Globalization*, Macmillan Press Ltd., USA, 2000.

chemată să joace un rol fără echivalent⁷: este singurul grup de țări care se apropie de punerea în comun a suveranităților, necesară pentru a ataca problemele mondiale. Țările UE au o lungă tradiție în rezolvarea conflictelor și stabilirea păcii și cooperării. De două ori în decursul aceluiași secol au reușit să supraviețuiască unor războaie devastatoare și să găsească formule pentru a instaura o nouă pace durabilă. Actuala UE reflectă această tradiție. Este de necontestat rolul proeminent pe care îl joacă SUA în afacerile internaționale, însă UE poate să aducă o perspectivă diferită față de cea americană în ceea ce privește relațiile internaționale. SUA sunt un imens continent insular și au o viziune a lumii determinată de o istorie și geografie unice în felul lor, în timp ce țările europene au o lungă experiență în raporturile cu Asia, Africa și America Latină, și această experiență le conferă o cunoaștere aprofundată a acestor continente ceea ce favorizează abordarea unei perspective istorice și a unei viziuni pe termen lung. Aceasta va permite formarea unui consens din ce în ce mai larg în favoarea unei acțiuni mondiale. Pe măsură ce membrii UE avansează înspre o coordonare mai strânsă a politicilor externe și de securitate, UE va exercita o influență crescândă și din ce în ce mai eficientă pe scena internațională. Astfel va contribui la instaurarea unei lumi mai stabile⁸.

Integrarea europeană nu trebuie însă privită pur și simplu ca o manifestare a fenomenului de independență internațională. Diferența între nivelul european și cel mondial este atât cantitativă cât și calitativă. Ea rezidă în gradul și natura diferită a interacțiunii economice dintre entitățile naționale, ca și în forma avansată de stabilire a regulilor comune, a părților adiționale, a managementului la nivelul guvernării europene⁹. Ambiguitatea rolului și locului UE este pur și simplu reflecția incompletitudinii UE ca actor economic și politic. UE reflectă din ce în ce mai mult impactul globalizării, regionalizării și multidimensionalității activității politico-economice. UE, în economia sa ca și în economia mondială, trebuie să se îndrepte spre o formă „reală” de statalitate. Există un fenomen de efect colateral care se manifestă prin influența reciprocă dintre diferite domenii ale politicilor economice și între economie și politică. Procesul de integrare poate fi văzut ca o serie de dezechilibre dinamice ce creează condițiile și presiunea pentru o adâncire și o lărgire în continuare a UE. Emergența noii Europe, în timpul anilor '90, a ridicat în fața UE atât provocări cât și oportunități. Instrumentele de care dispune UE se regăsesc în mod cert caracteristici necesare în noul context internațional ca multidimensionalitatea elaborării politicilor sectoriale și putere superioară de reglementare. Astfel, redefinirea integrării europene în noile condiții se impune de la sine, în sensul exploatării oportunităților existente, pentru a depăși noile provocări apărute¹⁰.

BIBLIOGRAFIE:

1. Andreescu, G., Severin, A., Un concept românesc al Europei federale, Editura Economică, București, 2000.
2. Bela Balassa, Towards a Theory of Economic Integration, Homewood Illinois, Irwin, 1961.
3. Bye M., Relations économiques internationales, Dalloz, Paris, 1965
4. Ciucur D., Gavrilă I., Popescu C-tin, Economie, Editura Tribuna Economică, București, 2004.
5. Diaconița Ioan, Rotilă Aristița, România și integrarea economică europeană, Editura Alma Mater, Bacău, 2004
6. Ignat I., Uniunea Europeană – de la Piața comună la moneda unică, Editura Economică, București, 2002.
7. Laffan B., O'Donnell R. and Smith M., The Political Economy of Globalization, Macmillan Press Ltd., USA, 2000.
8. Miron D., Economia Uniunii Europene, Editura Luceafărul, București, 2004.

⁷ Viceamiralul Teo Chee Hean, *Interdependence et conduite des relations internationales*, Politique étrangère 4/99.

⁸ Viceamiralul Teo Chee Hean, *Interdependence et conduite des relations internationales*, Politique étrangère 4/99.

⁹ H. Wallace, W. Wallace (eds), *Policy – Making in the EU*, Oxford University Press, 1996.

¹⁰ Dumitru Miron, *Economia Uniunii Europene*, Editura Luceafărul, București, 2004, p. 44 – 45.

9. Miron D., Stabilitate și convergență în condițiile lansării monedei unice europene, în Relansarea creșterii economice în România, Editura Economică, București, 2000.
10. Polacheck S.W., 1980, Conflicts and Trade, Journal of Conflict Resolution, vol. 24.
11. Potec Lia, Mohan Emilia, O soluție pentru România: adaptarea proactivă..., Editura Economică, București, 2001.